

חשון התשע"ח

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

יצחק במודל לעבודת ה' מתוך שגרה

לפרשות תולדות (על פי שיעור של הרב יהושע ויצמן)

במקומם.

הבדל זה ניכר גם באבות. האומה, אברהם ויעקב היו בתנועה מתמדת, ואילו יצחק קבוע במקומו.

4. ביטוי לזה נמצא בגמרא בירושלמי ברכות (פ"א ה"ו):

ולמה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב, ושמו של יצחק לא נשתנה? אילו אבותן קראו אותן בשמן אבל יצחק הקב"ה קראו יצחק, שנאמר: "וקראת את שמו יצחק."

יצחק מבטא את הקביעות והיציבות, ועל כן שמו לא השתנה. יצחק הוא הבאר הקבועה והעומדת.

יצחק מעביר את ברכתו של אברהם ליעקב.

5. בראשית כ"ח, ד':

וַיִּתֵּן לָךְ אֶת בְּרִכַּת אַבְרָהָם לְךָ וּלְיִצְחָק אֶתְּךָ לְרֵשֶׁתְּךָ אֶת אָרֶץ מִגְרִיף אֲשֶׁר נָתַן אֶל-לְקַיִם לְאַבְרָהָם.

6. מפרש רש"י:

את ברכת אברהם - שאמר לו: "ואעשך לגוי גדול", "והתברכו בזרעך". יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך,

ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך.

שואל על כך האדמו"ר מלובביץ', מדוע יצחק מברך את יעקב בברכות שנאמרו לאברהם? וכי אין ליצחק זכויות כדי שיוכל לברך את יעקב בעצמו?!

הברכות שיצחק "מעביר" ליעקב, נאמרו לאברהם כשנצטווה ללכת ממולדתו לארץ כנען. כיון שההליכה פוגעת בפריה ורבייה, ברכו ה' "ואעשך לגוי גדול".

גם יעקב הולך עכשיו לפדן ארס, ולכן הוא זקוק לברכתו של אברהם. יצחק לעומתם לא הלך ולא יצא מארץ ישראל, ועל כן הוא לא יכול לברך את יעקב בברכה הזו. ולכן הוא מעביר ליעקב את ברכתו של אברהם שמתאימה למצבו של יעקב.

אברהם ויעקב היו בתנועה ובהליכה, ואילו יצחק מבטא את היציבות והקביעות. הוא נשאר בארץ ולא יצא ממנה, גם כשהיה רעב בארץ.

מעיון בפרשה עולה תופעה מעניינת - אף שהפרשה עוסקת בעיקר בדמותו של יצחק - כבר בתחילת הפרשה מוזכרים בה שלושת האבות.

1. בראשית כ"ה, י"ח, כ"ו:

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק... וְאַחֲרָי כֵּן יָצָא אָחִיו וַיְדוּ אֶחָזֶת בַּעֲקֵב עֶשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אִתָּם.

כך גם בהמשך הפרשה, הקב"ה מזכיר את אברהם כמה פעמים בדבריו ליצחק, ובסיום הפרשה בולט הדבר כשיעקב הולך לפדן ארס.

2. בראשית כ"ח, א'-ד':

וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֶהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן. קוּם לְךָ פְּדִנָה אֶרֶם... וְאַל שְׂדֵי יְבָרֶךְ אֶתְּךָ... וַיִּתֵּן לָךְ אֶת בְּרִכַּת אַבְרָהָם לְךָ וּלְיִצְחָק אֶתְּךָ לְרֵשֶׁתְּךָ אֶת אָרֶץ מִגְרִיף אֲשֶׁר נָתַן אֶל-לְקַיִם לְאַבְרָהָם.

לאור זאת, יש מקום לעמוד על דמותו המיוחדת של יצחק בין האבות, וללמוד ממנה את המסר של הפרשה הזו, שהיא פרשתו של יצחק.

יצחק הוא האב האמצעי, והוא מהווה מעבר בין אברהם ליעקב. משמעות הדבר מתבארת לאור דברי הזוהר.

3. זוהר ח"א תולדות קל"ה ע"ב בתרגום:

פתח ואמר (שיר השירים ד'): "מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון", פסוק זה נאמר, אבל הרי העמידוהו, "מעין גנים" זה אברהם, "באר מים חיים", זה יצחק, "ונוזלים מן לבנון", זה יעקב.

אברהם הוא המעין, הוא המקור שממנו הכל מתחיל וממנו הכל נמשך. יעקב הוא בבחינת "נוזלים" - היציאה החוצה אל מרחבי החיים והמציאות על ידי יצירת האומה. ביניהם נמצא יצחק - "באר מים חיים". אך מה ההבדל?

מסביר הרב ויצמן שההבדל המהותי בין המעין והמים הנוזלים ובין הבאר הוא, שבעוד שהמעין והמים הנוזלים נמצאים בתנועה מתמדת, הרי בבאר - המים עומדים

כאשר אדם הוא נפעל קשה לו יותר לסנן את ההשפעות החיצוניות עליו.

כאשר אדם יוזם ופועל הוא מטביע את חותמו על המציאות, ואילו אדם נפעל נותן למציאות להטביעה את חותמה עליו.

אלא שיצחק אבינו יודע כיצד להיות נפעל. הוא יודע מאיזה גורמים כן לקבל השפעה ומאלו לא.

מסביר הרב אורי שרקי כי עמדה זו היא מיוחדת מאוד, יצחק אבינו יודע לזהות את השלמות, את האידיאל, באינטואיציה הבסיסית שלו, ולשאוב את השלמות לעצמו. יצחק אבינו יכול לחיות חיי נפעלות אמיתיים. זוהי שלמות יותר עליונה, בדרגה גבוהה יותר מפועל מהפועל והיוזם.

דוגמא לחיי הנפעלות של יצחק אבינו היא בחתונה שלו. אברהם אבינו כלל לא מדבר עם בנו, אלא רק עם אליעזר. כאשר אליעזר חוזר עם האשה המיועדת, ויצחק שיצא לשוח בשדה רואה את שיירת הגמלים, הוא מיד מבין שזו אשתו.

כלומר הוא מזהה באינטואיציה הבסיסית שלו, שאכן רבקה היא האשה המתאימה לו. הם נפגשים ומיד נאמר,

8. בראשית כד, סז:

"ויביאה יצחק האוהלה שרה אימו וייקח את רבקה ותיה לו לאישה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אימו"
לא מצאנו אצל שאר האבות ביטויים כה פשוטים וישירים כמו "ויאהבה". יצחק אבינו היה בדרגה כה גבוהה, שהוא לא היה צריך בירורים על מנת לדעת עם רבקה מתאימה לו, הוא ידע זאת.

מאורע אחר אצל יצחק אבינו המלמד על הנפעלות שלו, הוא אופן נתינת הברכות לבניו. יצחק אבינו לא יוזם את נתינת הברכות, מרמים אותן.

לכאורה יצחק אבינו לא יודע מה בדיוק מתרחש, אך הוא יודע שיהיה בסדר. יעקב אבינו מגיע לקבל את הברכות כאשר הוא לבוש בבגדי עשו. יצחק אבינו חש שיש כאן צורך בברור.

9. בראשית כ"ז, כא – כג:

"ויאמר יצחק אל יעקב גשה נא ואמושך בני האתה זה בני עשיו אם לא. וייגש יעקב אל יצחק אבינו וימושוהו ויאמר הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו. ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשיו אחיו שעירות ויברכהו"
התורה מדגישה שיצחק לא הכיר את יעקב, להיפך הוא חשב שאין זה יעקב, שהרי "הידיים ידי עשיו", אך זהו גם לא עשו שכן "הקול קול יעקב". מדוע יצחק אבינו לא החליט במי מדובר?

אלא יצחק אבינו הבין שאין זה משנה אם האדם שלפניו הוא יעקב או עשו. העיקר הוא שלפניו עומד אדם

ביטוי נוסף לענין זה עולה מדברי הגמרא.

7. שבת פ"ט ע"ב:

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב (ישעיהו ס"ג): "כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירונו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך", לעתיד לבא יאמר לו הקב"ה לאברהם: בניך חטאו לי. אמר לפניו: רבונו של עולם, ימחו על קדושת שמך. אמר, אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עליהו. אמר ליה: בניך חטאו. אמר לפניו: רבונו של עולם, ימחו על קדושת שמך. אמר: לא בסבי (בזקנים) טעמא ולא בדרדקי (בילדים) עצה, אמר לו ליצחק: בניך חטאו לי. אמר לפניו: רבונו של עולם, בני ולא בניך?! בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם (שמות ד'): "בני בכורי", עכשיו בני ולא בניך?! ועוד, כמה חטאו, כמה שנותיו של אדם שבעים שנה, דל עשרין דלא ענשת עליהו (תסיר עשרים שנה שלא ענשת עליהן) - פשו להו (נשאר) חמשין, דל עשרין וחמשה דלילותא (תסיר עשרים וחמש שנים של הלילות) - פשו להו עשרין וחמשה, דל תרתי סרי ופלגא דצלווי ומיכל ודבית הכסא (תסיר שתים עשרה שנים וחצי של תפילה ואכילה ובית הכסא) - פשו להו תרתי סרי ופלגא (נשאר) שתים עשרה שנים וחצי), אם אתה סובל את כולם - מוטב, ואם לאו - פלגא עלי ופלגא עליך (חצי עלי וחצי עליך), ואם תמצא לומר כולם עלי - הא קריבית נפשי קמך (הרי הקרבתני עצמי לפניך). פתחו ואמרו "אתה אבינו", אמר להם יצחק: עד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה, ומחוי (ומראה) להו יצחק הקב"ה בעינייהו, מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים (ישעיהו ס"ג): "אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך".

מסביר הרב ויצמן שיצחק חי את השגרה, ולכן הוא בא מול הקב"ה בחשבון שמתאים לאנשי השגרה. אנשים שעניינם הוא כיבוש יעדים חדשים - "קטן עליהם" לעשות חשבון של שנים וחצאי שנים - כמה זמן אדם אוכל וכמה הוא ישן, וכמה זמן נשאר לו לחטאים. אברהם ויעקב עסקו בסלילת דרך וכיבוש יעדים חדשים. הם הגדירו את התפקיד של עם ישראל. אם עם ישראל לא עושה את תפקידו - "ימחו על קדושת שמך". יצחק, מתוך שגרת החיים, עושה את החשבון המדוקדק ומצליח למצוא זכות לעם ישראל.

בעוד שלאברהם אבינו הייתה אישיות מחדשת, הוא פרסם את האמונה באל אחד בעולם, ולכן אברהם אבינו היה אדם יוזם ופועל. הוא יוצא למלחמות, דואג לשידוך לבנו, ומתפלל לשלומם של אחרים, הרי אצל יצחק אבינו המצב הפוך, אישיותו היא סבילה, נפעלת.

בדרך כלל זוהי עמדה רעה, כיון שקבלת השפעות מבחוץ עלולה לגרום לכניסה של גורמים שליליים לנפש האדם.

פוגעים בהם. מצב של נפעלות הוא מצב יותר אלוקי, כשהאדם נאלץ לעשות משהו זאת אומרת שריבונו של עולם הכתיב כאן מהלך, והמהלך הזה הוא מהלך אלוקי, אם יודעים להתבטל כלפי ריבונו של עולם. ראינו שבעוד שאברהם היה במהלך חייו במספר ארצות, וכן יעקב ירד לחרן ואחר כך ירד גם למצרים הרי יצחק הוא האב היחיד שמעולם לא יצא מגבולות הארץ. ולמעשה הקב"ה אוסר עליו לעזוב את ארץ ישראל. הבדל נוסף בין יצחק לבין שאר האבות הוא שאברהם נשא שלוש נשים, יעקב נשא ארבע נשים, ואילו יצחק נשא רק אישה אחת.

הבדל נוסף שהוא גם עובדה חשובה מאוד על דמותו של יצחק הוא שיצחק מעולם לא ויתר לזולתו. אברהם אבינו ויתר לאבימלך וכן לפרעה. יצחק לא נותן שיקרה לו מה שקרה לאביו. לא לוקחים ממנו את אשתו, וגם על הבארות הוא ועבדיו חפרו הוא לא מוותר. יצחק אבינו הוא אדם שלם: שם אחד, אשה אחת, ארץ אחת. יצחק נוהג במידת הדין, הוא האדם האידיאלי של העתיד, או שמא גם של ההווה...

טוען הרב ויצמן שהדור שלנו מתאים יותר ליצחק. הדורות הקודמים לדורנו היו דורות של חלוצים ושל ראשונים. דורות שבנו את ההתיישבות מראשיתה, נלחמו על כיבוש הארץ וקיומה של מדינת ישראל. אלו היו הדורות שמתאימים לדרכו של אברהם, של סלילת הדרך, בבחינת,

13. **תהלים כ"ד, ג':**

"מי יעלה בהר ה' "

אך אנו נמצאים בדורות של ההמשך, של השגרה, בבחינת "ומי יקום במקום קדשו."

מסביר הרב ויצמן שאת התפקיד שלנו אנו יכולים ללמוד מאויבינו. הנקודה שבה הם מנסים לפגוע בנו - היא הנקודה שבה עלינו להשקיע. בשנים האחרונות מאמצי האויבים מתרכזים בפגיעה בשגרת החיים. טרור, שריפות - מנסים למנוע מאתנו לחיות חיי שגרה נכונים בארץ ישראל. ומכאן נלמד שזהו תפקידנו - לנהל שגרת חיים מתוקנת.

14. **טוען הרב ויצמן:**

אנו צריכים לבנות את הקביעות של ישיבת עם ישראל בארצו. אחר שנים של קנין הארץ בכיבוש, הגיע הדור שבו הארץ נקנית בחזקה

מסכם הרב ויצמן:

אנו לא צריכים לחפש מבצעים חלוציים מיוחדים, יוצאי דופן. אדרבה, אנו צריכים לבנות את השגרה בצורה ערכית וטובה - לבנות משפחות גדולות ויציבות, לבנות חיים נורמליים וערכיים - אלו משימות לא פשוטות בדור שלנו, והן המשימות שאנו צריכים להשקיע בהן.

המתאים לתיאור של: "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו", כיון שרק מי שיש לו את קול יעקב ואת ידי עשו ראוי לקבל את הברכות.

יצחק אבינו סומך על הקב"ה שיזמן לפניו את האדם הנכון. ואכן כאשר עשו מגיע לקבל את ברכתו, נחרד יצחק בתחילה, אבל כשהאמת מתגלה ליצחק אבינו והוא מאשר את הברכות הראשונות. בראשונה אומר יצחק לעשו.

10. **בראשית כ"ז, ל"ג:**

וַיַּחֲרֵד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מָאֵד וַיֹּאמֶר מִי אֶפְאֹה הוּא הַצֵּד צִיד וַיְבֵא לִי וְאֶכֶל מִכָּל בְּטָרָם תָּבוֹא וְאֶבְרַכְהוּ גַם בְּרוּךְ יִהְיֶה.

11. **ובהמשך (בראשית כ"ז, מ):**

וְעַל־חֲרָבָךָ תַּחֲלֶיָה וְאֶת־אֲחִיךָ תַּעֲבֹד וְהָיָה כְּאִשְׁרֵי תְרִיד וּפְרִקֶת עָלָי מֵעַל צְוֹאֲרֶךְ

עוד דוגמא ל"פסיביות" של יצחק היא שהעבודה של יצחק נעשית באופן פעיל על ידי אחרים. גם כשנדרש הוא ע"י רבקה להתפלל לבנים.

12. **בראשית כ"ה, כא:**

"וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לֵה' לִנְכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הוּא"

הרי שגם עניין התפילה הוא עניין של פסיביות, פנייה אל הקב"ה והתבטלות כלפיו. בתפילה האדם מודה שהכל מאת ה', הכל נעשה על ידו והכל תלוי בו ולכן האדם פונה אל ריבונו של עולם. מכאן שגם התפילה מבטאת את העניין של הפסיביות.

שואל הרב זלמן ברוך מלמד:

האם נאמר שצורת עבודה שכזאת, כשאדם לא פעלתן, לא יוזם ולא אקטיבי זאת עבודה משנית בחשיבותה?

ועונה הרב כי תלוי כלפי מי האדם נפעל. כשהאדם מתבטל כלפי הקב"ה, וכל הנפעלות שלו היא התבטלות כלפי בורא עולם - יש בזה בחינה לא פחות גדולה, ואולי אפילו יותר גדולה מאשר כשאדם עושה פעולות, והפעולות הן שלו, אפילו אם כל מעשיו הם לשם שמים, כי מעורב בהם צד אנושי בכל העשייה.

כשהאדם מבטל את עצמו כלפי ריבונו של עולם, הוא לא יוזם ובכל מעשיו הוא נעשה כלי לקבלת אור ה' ואור ה' ממלא אותו, יש בזה, לדעת הרב מלמד, אפילו יותר שלמות ויותר עליונות מאשר כשהאדם פועל בעצמו.

הרב מדגיש שלכל תכונה יש את המעלות שלה אך ניתן לראות את המעלה שיש גם בנפעלות.

גם על עם ישראל אפשר לומר כך. לפעמים המצב הוא פעילות, עשייה והתקדמות של עם ישראל. אך יש גם מצבים של נפעלות, אנחנו נאלצים לעשות כל מיני דברים. למשל, המלחמה שאנחנו נלחמים עכשו נגד האויבים היא לא ביוזמה שלנו, מתוך הכרח הם כופים עלינו לפעול כך, היינו רוצים שלא תהיה שום פגיעה בנו וממילא לא היינו

השמירה הזו נובעת מהיכולת להיות קבוע ויציב, בלי שינויים. מי שמחפש שינויים בכל דור - לא יכול לשמור על הקשר לעם ישראל במשך אלפי שנים. רק מי שמוכן להיות יציב ולא להשתנות בכל עת, לחיות חיים פשוטים וערכיים - יכול לשמור על עצמו ועל קהילתו בצורה כזו.

עלינו להבין את משמעות התקופה שלנו. אנו חיים בדור שבו המשימה הגדולה היא לחיות חיי שגרה ערכיים וטובים. מדמותו של יצחק נשאב כוחות להמשיך בשגרת חיים מתוקנת, ולבנות חיים מתוקנים במידות מתוקנות בע"ה.

אפילוג :

בכ"ט בחשוון, נחוג חג הסיגד. מסביר הרב ויצמן, כי יש לחג זה קשר עמוק לדמותו של יצחק אבינו. הסיגד הוא שמו העממי של חג המקהלה - יום התחינה. הסיגד - מלשון סגידה - הוא חג ייחודי לקהילה האתיופית בו חוגגים בכל שנה את חידוש הברית בין הקב"ה ועם ישראל שבעה שבועות לאחר יום הכיפורים. באתיופיה מנהג הקהילה היה לעלות עם ספרי הקודש להר המשקיף לכיוון ירושלים לתפילה מיוחדת.

הרב שרון שלום מקהילת ביתא ישראל מציין חמש נקודות משמעותיות בחג:

1. הזכרת מתן תורה וחיזוק הקשר של הציבור עם התורה.
2. חידוש הברית עם ה' כפי שעשו העולים בימי עזרא.
3. עידוד הקהילה לשמירה על הזהות היהודית והמצוות למרות הקושי והבידוד מיתר העם.
4. יום צום, חזרה בתשובה ותחינה לישועה משמים.
5. יצירת אחדות בקהילה.

בישראל התקבלה המסורת לקיים את החג בטיילת ארמון הנציב המשקיפה לעיר העתיקה. החג הוא סמל חזק ביותר לכמיהה האדירה לירושלים שהחזיקה את הקהילה במשך הדורות, ואנשים רבים מספרים על הכוח שנתן החלום עם כל צעד מפרך שעשו בדרך להגשמתו. ביום זה היו יהודי אתיופיה מתכנסים וכהני התורה היו מדברים על האמונה, על הציפיה לירושלים ועל שמירת המצוות. ההתכנסות היתה מלווה בידוי וחזרה בתשובה, ובסעודות מצוה גדולות ושמחות.

אחר אלפי שנים של אירועים כאלו - התגשם החלום, והם הגיעו לארץ ישראל ולירושלים. (בשנת 2008 התקבל בכנסת חוק הקובע את הסיגד כיום חג רשמי של מדינת ישראל וכיום בחירה)

אומר הרב ויצמן, שדווקא מהקהילות שהיו נידחות מאתנו אלפי שנים יש לנו הרבה מה ללמוד. אנו צריכים ללמוד איך שומרים על יציבות, על קשר שלא מתנתק במשך אלפי שנים.

חזרת עשרת השבטים לעם ישראל היא דבר מרגש, שהוא אחד מסימני הגאולה המובהקים. בני המנשה, היו מנותקים מעם ישראל במשך 2700 שנים, וכשנוצר הקשר התברר שהם שרים כבר אלפי שנים שירי געגועים לירושלים.

גם בני העדה האתיופית, שמקובלנו שהם בני שבט דן - עזבו את עם ישראל בימי בית ראשון. זהו נתק גדול וארוך מאוד. ובכל זאת, הם שמרו על החיבור לעם ישראל במחשבה ובגעגוע.